

Kuszinger Róbert

Egy templom a határon – A Preah Vihear határkonfliktus története

ABSZTRAKT

Az 1962-es Nemzetközi Bírósági ítélet alapján a Preah Vihear templom, ami Thaiföld és Kambodzsa határán fekszik, Kambodzsához tartozik. Kambodzsa, mint a Világörökség Egyezmény részes országa, 2006-ban a helyszínt jelölte a Világörökség Listára. A felvételi kérelmet követően egy elhúzódó, alacsony intenzitású határkonfliktus vette kezdetét a két ország között. Ennek eredendő okát a 20. század elején kell keresnünk, de a történelmi távlat mellett mai politikai motivációk erősítették fel és tették újra aktuálissá. A tanulmány a földrajzi vonatkozású múltbéli döntések és lépések máig ható következményeit és azok összefüggéseit mutatja be.

ABSTRACT

Being a consequence of the 1962 judgment the Preah Vihear temple which is located at the Thai and Cambodian border belongs to Cambodia. Cambodia, being a state party of the Convention, nominated the site for inclusion on the World Heritage List in 2006. Following this act a long lasting and low intensity border conflict has appeared in relation of the two countries. The origin of the conflict could be dated back to the beginning of the twentieth century. Besides the historical perspective current political motivations made it an actual problem again. This article is about the geographically relevant past decisions and movements and also about their present consequences with their relations.

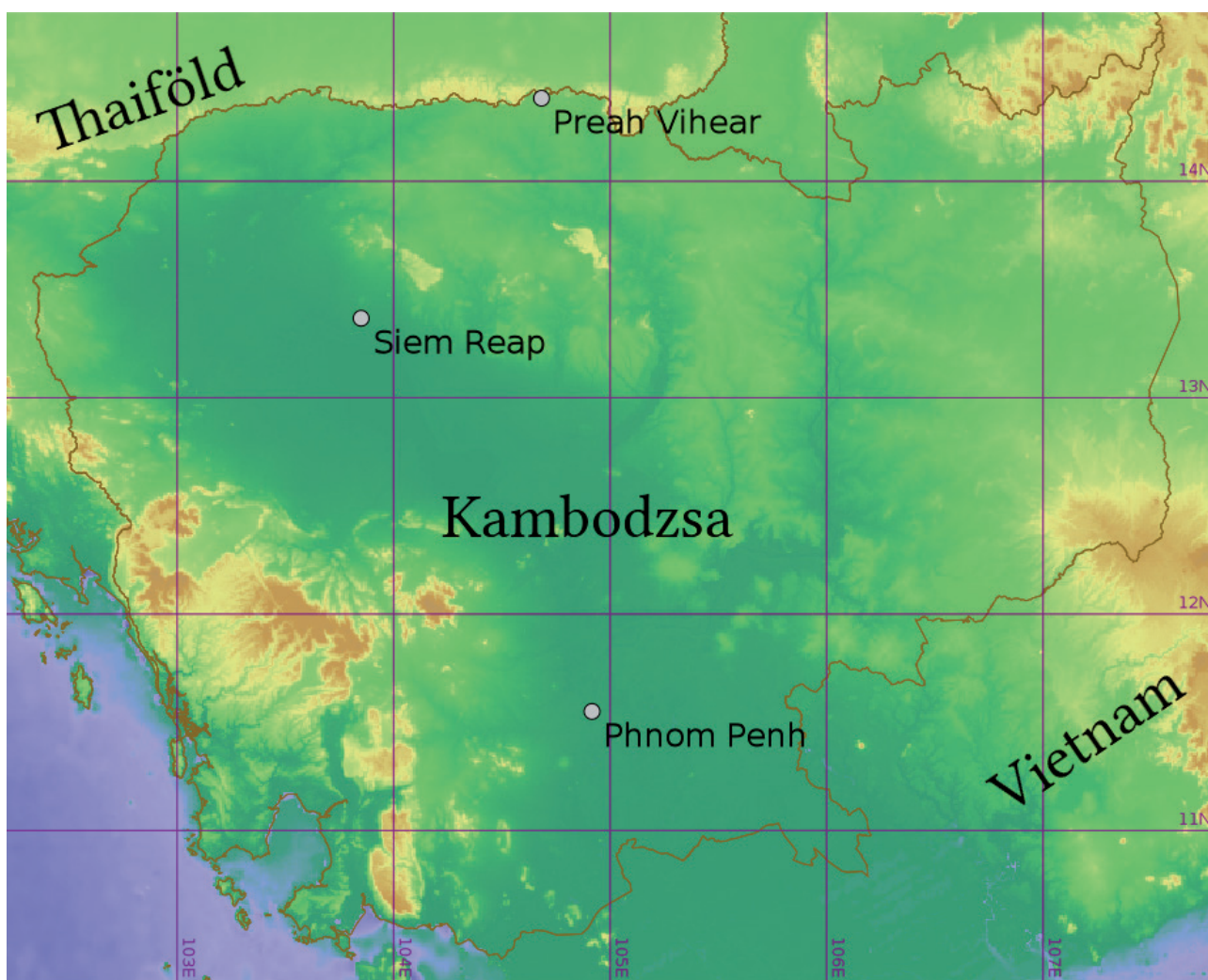
Kulcsszavak: Preah Vihear, Thaiföld, Kambodzsa, határ, határkonfliktus, delimitáció, demarkáció
Keywords: Preah Vihear, Thailand, Cambodia, border, border conflict, delimitation, demarcation

BEVEZETŐ

Preah Vihear¹, a Sivának szentelt szentély együttes a kor khmer építészetének tipikus jegyeit viseli magán. Építése a 9. században kezdődött és a 12. század végére érte el máig fennmaradt szerkezetét és kiterjedését. A középkori Khmer Birodalom idején emelt épületcsoport más, híres khmer templomokhoz képest is különleges. Fekvése és a belőle nyíló látkép kivételes turisztikai értéket képvisel. Ma Thaiföld és Kambodzsa határán található (1. ábra), Kambodzsa területén, annak északi határvidékén.

1. ábra: Preah Vihear (14°23'35"É 104°40'49"K) fekvése és a mai politikai határok, Phnom Penh főváros és Siem Reap (Angkor)

Figure 1: Location of Preah Vihear (14°23'35"N 104°40'49"E) and today's political borders, Phnom Penh capital and Siem Reap (Angkor)

Forrás: SRTM DEM alaptérkép, politikai határok és helynévtár: GIS Data Depot; saját szerkesztés
Source: SRTM DEM base map, political borders and gazetteer: GIS Data Depot; original figure

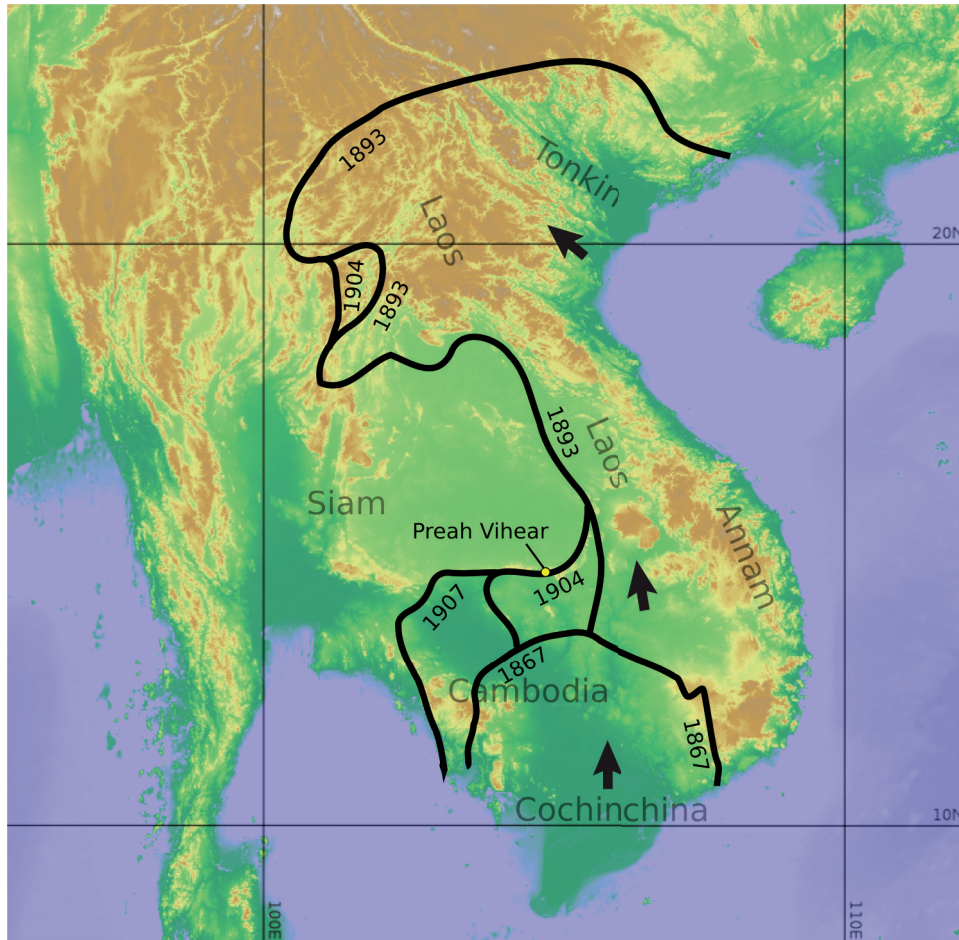
A festői helyszín először Kambodzsa függetlenné válásakor (1953. november 9.) kapott különös politikai, főként határpolitikai jelentőséget, mivel az ekkor megerősítendő politikai határra esett. A Kambodzsa és Thaiföld között kialakuló és lényegében máig lezáratlan vita gyökerét azonban 19. században kell keresnünk.

¹ Preah Vihear (khmer), Pra Wihan (thai). Tekintettel arra, hogy Kambodzsához tartozik, így a khmer név átíratát használok a továbbiakban.

A vitatott határvonal elsősorban Francia Indokína terjeszkedése nyomán alakult ki, ami több hullámban is a Sziámi királyság és a környező államalakulatok rovására történt.

E terjeszkedés során francia érdekövezetté vált az akkori Annam, Tonkin, Laosz, Kokinkína és Kambodzsa is (2. ábra).

2. ábra: Francia Indokína terjeszkedésének néhány releváns állomása a huszadik század elejéig
Figure 2: Some relevant steps of the expansion of French Indochina until the beginning of the twentieth century.

Forrás: ASTER GDEM alaptérkép; saját szerkesztés
Source: ASTER GDEM base map; original figure

1904-ben és 1907-ben érte el az addig több lépcsőben növekedő befolyási övezet a ma is létező és általunk vizsgált határvidéket. A thai oldalon a reformer Chulalongkorn² állította meg a francia területszerzést, jórészt kiegyezéssel és diplomáciai eszközökkel.

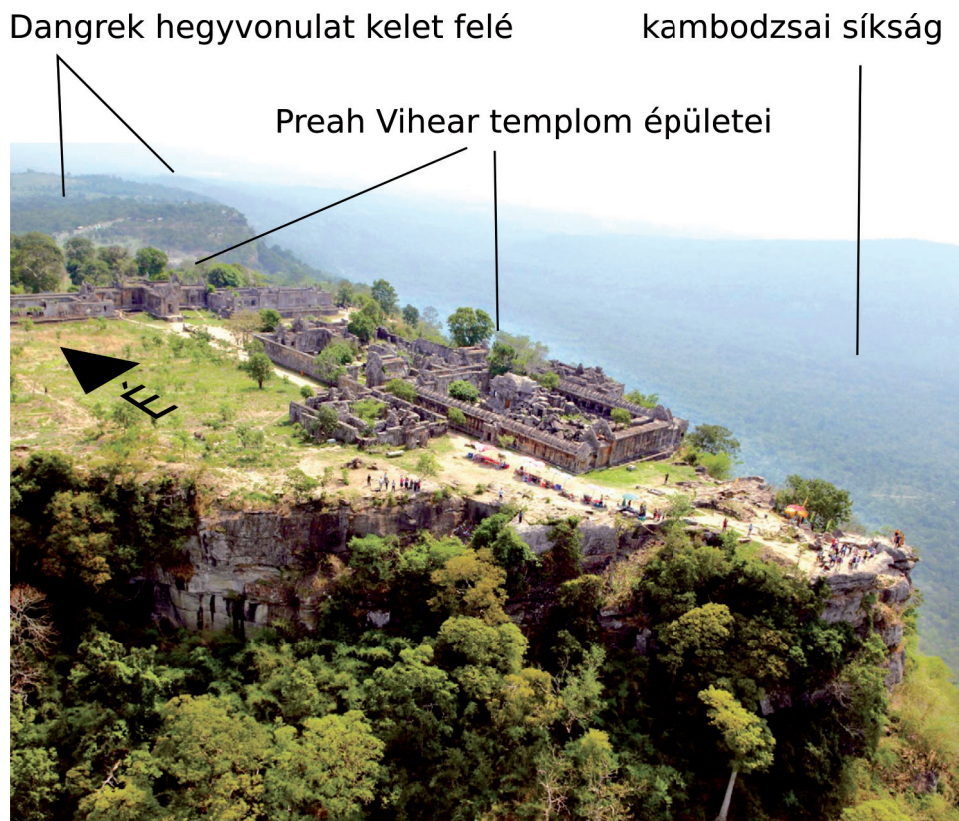
A megállapodások láncolatába illeszkedett a két érdekszférát elválasztó határvonal megállapítása is. Az akkoriban elterjedt kontinentális európai elvek szerint a politikai határok ideálisan természetes határokkal esnek egybe. Ezen belül a francia politikai földrajzi tanulmányokban is a természetes határok elmélete volt hangsúlyos (SUBA J. 2002). A terjeszkedő Indokína és a Sziámi Királyság között az orografikus határ ebben az esetben a Dangrek vonulata lett. Ez, a kambodzsai síkság fölé déli oldalán több száz méterre kiemelkedő hegyfal, természetes határként ideálisnak tekinthető. Sajátossága

² Phra Bat Somdet Phra Poraminthra Maha Chulalongkorn Phra Chunla Chom Klao Chao Yu Hua (1853 – 1910), a Chakri ház 5. uralkodója 1873-tól.

ugyanakkor, hogy jelentős fizikai akadályt a peremvonal képez és nem az attól északabbra található gerincvonal (3. ábra).

3. ábra: Preah Vihear látképe a levegőből

Figure 3: View of Preah Vihear on an aerial photograph

Forrás: RDC 2008
Source: RDC 2008.

1904 februárjában államközi egyezményben, 1907 márciusában államközi szerződésben rögzítettek a határra vonatkozó megállapodást. A delimitációra vonatkozó döntéssel határkijelölő bizottság is alakult. Tekintettel arra, hogy Sziám nem rendelkezett a megfelelő műszaki erőforrásokkal (BUSS, A. 2010), a térképezés feladatát a francia fél hajtotta végre.

Vizsgálatunk szempontjából lényeges, hogy a delimitáció során kijelölt határvonalként északon a Dangrek hegység vízválasztóját határozták meg. Ez a pillanatnyi területfoglalást rögzítette. A nemzetközi szerződéshez térképet is csatoltak 1: 200 000 méretarányban, ami francia mérnökök munkája volt és 1908-ra készült el. 1909 és 1919 között a határkijelölő bizottság ugyan 73 határkövet állandósított 803 kilométeren, a demarkáció mégsem történt meg a teljes határszakaszon. Az így rendezett helyzet a francia csapatok kivonulásáig stabil, lényegében konfliktusmentes határt eredményezett a két ország között.

Kambodzsa 1953-as függetlenségével a határvonal jelentősége megnőtt. Elsősorban azért, mert a függetlenséget 1954-ben követő francia kivonulás után a thai fél a fellépő hatalmi vákuumra Preah Vihearnál a terület elfoglalásával reagált (WAGENER, M. 2011 p. 31). A sikertelen kétoldalú tárgyalásokat követően 1959. október 6-án fordult Kambodzsa állam a Hágai Nemzetközi Bírósághoz az első beadványával (ICJ 1961, p. 4).

A beadványt 1962 júniusában követte az ítélet, ami Preah Vihear templom területét Kambodzsához tartozónak ítélte³. A per anyaga ma is elérhető és nem jogászok számára akként foglalható össze, hogy mivel a thai fél az akkor közösen elfogadott és évtizedekig háborítatlan határvonalat nem vitatta, így arra most már nem nyílik lehetősége. A bíróság a nemzetközi szerződés már említett térképi mellékletéből, mint elérhető legpontosabb forrásból indult ki.

Az ítéletben a későbbi határkonfliktusok forrásaként azonosítható momentum, hogy az nem rendelkezett a pontos nyomvonalról, bizonyíték hiányában.

KUTATÁSI MÓDSZEREK

A kutatás során elsődleges forrásként a Nemzetközi Bíróság dokumentumait valamint az UNESCO-tól elérhető világörökségi nevezési dokumentációt használtam. Másodlagos forrásként a témát részletesen feldolgozó kutatók tanulmányait és az elmúlt évek eseményeiről beszámoló, azokkal egyidejű hírforrásokat elemeztem és értékeltem.

Az eredeti nemzetközi jogi dokumentumokból, peranyagok esetében a Nemzetközi Bíróság által készített összefoglalókból is tájékozódtam. Ezek jó áttekintését adták az 1959-ig történeteknek, valamint a 2011 után folytatódó eljárásoknak és az érintett országok álláspontjainak. A mellékleteikben található eredeti térképeket is felhasználtam.

A HATÁR EREDETI LEÍRÓ DOKUMENTUMAI

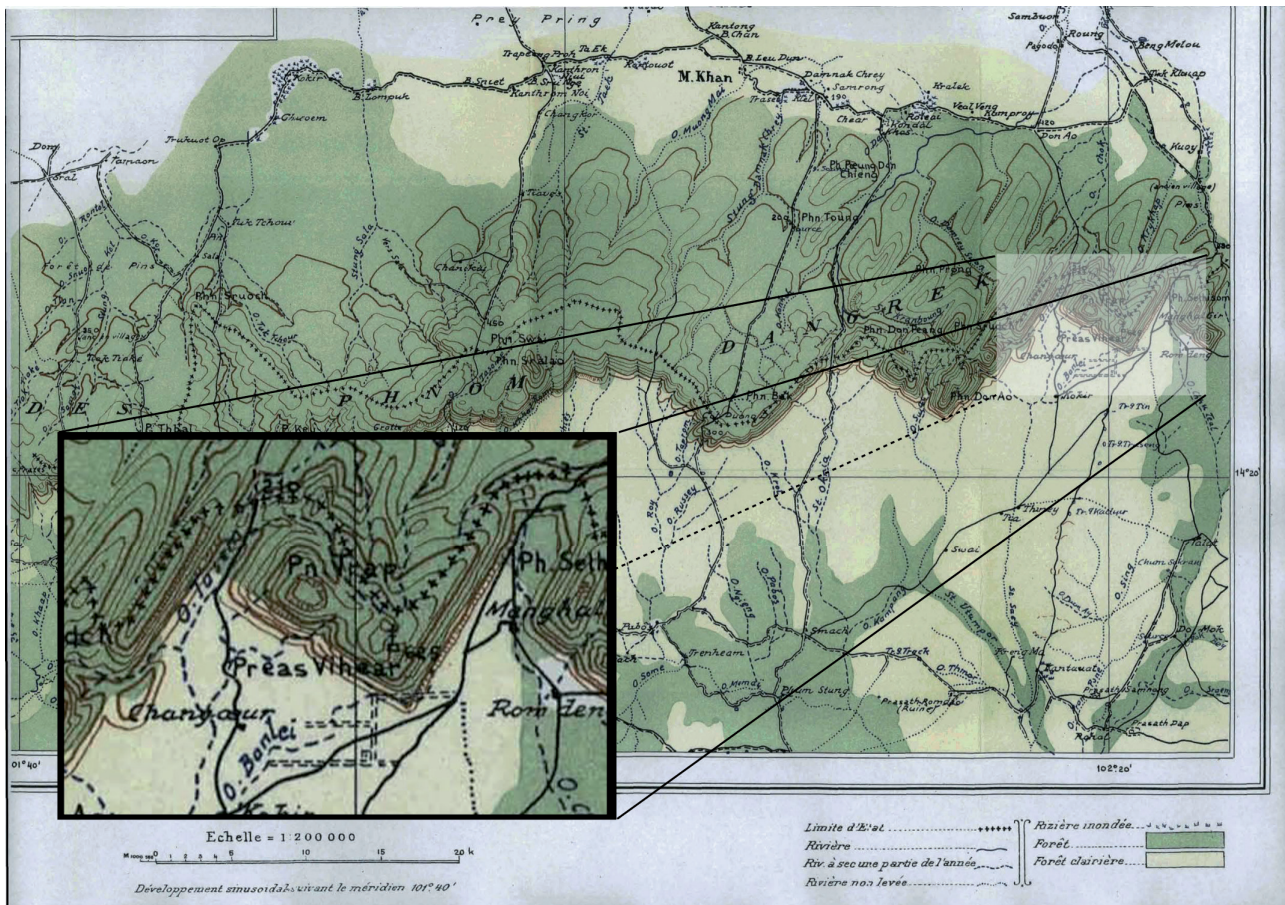
A határvonalat az 1907-es szerződés rögzítette, valamint annak mellékletei. A későbbi jogi eljárásokban a Nemzetközi Bíróság előtt a Sziámi Királyság számára 1908-ban átadott 1:200 000 méretarányú térkép volt az egyik bizonyíték, leggyakoribb nevén *Annex I. Map*. Terjedelmi okokból a vonatkozó térképlap részletét lehet bemutatni, a Preah Vihear-t is tartalmazó terület kinagyításával (4. ábra).

A terepen 1919-ig a kérdéses szakaszon kitűzés nem történt. Egyértelmű ugyanakkor, hogy a térképen nyugatról érkező, keresztvonalas pontokkal ábrázolt határvonal, ami a térkép vonatkozó jelkulcsa szerint az államhatár (*Limite d'État ++++++*), a Preah Vihear-t magán hordozó hegyorom vízválasztó vonalától északabbra található nyomvonalon fut végig. Az ábrázolt határvonal a Trap nevű (*Pn Trap*), Preah Viheartól nyugatra látható dombot is még északról kerüli meg. A térkép méretaránya miatt egy ilyen nagy területen épült templom is csak relatíve pontatlan rajzi megjelölése lehetséges, de a templom határvonalhoz való viszonya egyértelmű.

Eszerint Preah Vihear területe a mai Kambodzsához, az akkori Francia Indokínához tartozik. A 20. század elején Preah Vihear jelentősége az Angkor korabeli templomok között korántsem volt mérvadó, ahogy most sem ez a fő turisztikai látványosság. A nehezebb megközelítés, a korabeli utazási nehézségek mellett a már akkor is világ csodájaként jegyzett Angkor Wat (és ezáltal Siem Reap környéke) volt az utazók első számú célpontja. Maga a turizmus sem volt még nemzetgazdasági tényező. Ezért is lehetett, hogy a thai fél akkor, 1919-ig, illetve később, Kambodzsa függetlenségéig sem vitatta a térkép tartalmát. Egy határ megfelelése – hiszen mindkét felet egyformán szolgálja – és milyensége azonban csak akkor kerül reflektorfénybe, ha annak valamely szakasza vitatottá válik.

³ „...the Court, by nine votes to three, found that the Temple of Preah Vihear was situated in territory under the sovereignty of Cambodia...”

4. ábra: Az 1908-as Annex I. térkép részlete a Preah Viheart (Preas Vihear-ként szerepel) tartalmazó rész kiemelésével
 Figure 4: Extract from the Annex I. map from 1908 with zoom into the part containing Preah Vihear (printed as Preas Vihear)

Forrás: ICJ 1962 p. 30
 Source: ICJ 1962 p. 30

A VILÁGÖRÖKSÉGI NEVEZÉS ÉS KÖVETKEZMÉNYEI

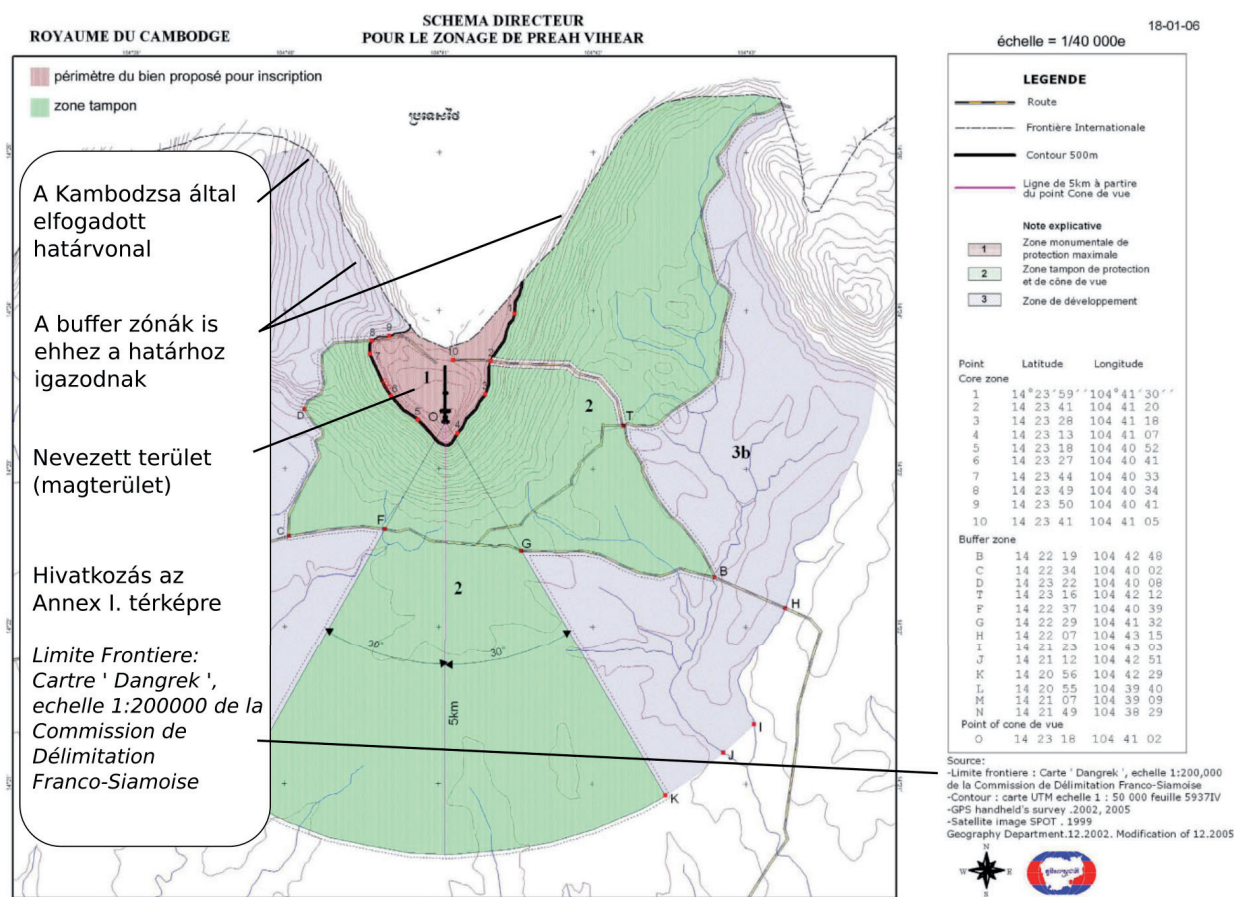
2006-ban Kambodzsa, a nemzetközi Világörökség Egyezmény részes államaként Preah Viheart, mint az 1962-es nemzetközi bírósági határozat szerint is a saját területén lévő helyszínt, jelölte a világörökség listára való felvételre. A határszakasz vitatott természete miatt végül egy csökkentett magterülettel került beadásra a végleges nevezési dokumentáció (RDC 2008), amit a Világörökség Bizottság 2008. július 8-án elfogadott (WHC 2008). Ezzel Preah Vihear felkerült a Világörökség Listára. A nevezés tehát egyoldalú volt Kambodzsa részéről, bár megelőzték Thaifölddel történő kétoldalú egyeztetések is (lásd később, továbbá: KÁDAS Cs. 2009).

A világörökségi egyezmény az egyes nevezésekhez különféle dokumentációk, többek között kezelési tervek csatolását várja el. A kialakult gyakorlat szerint például az egyes világörökségi helyszínek kezelési tervében a helyszín körül különböző funkciójú ún. *buffer* zónákat lehet és kell is kialakítani.

A nevezési dokumentációban Kambodzsa következetesen az 1908-as térképi határmegjelölésről levezetett határvonalat használta. Emlékezzünk, hogy ezt *de facto* a Bíróság nem deklarálta érvényesnek, csak a templom területi hovatartozásáról határoztak.

A kezelési terv zónákat is tartalmazó térképi mellékletén (forrás: RDC 2008) látható, hogy azok bőven a vitatott területeket is magukban foglalják. A térkép forrásaként az 1908-as térképre hivatkoznak magán a térképlapon is⁴ (5. ábra).

5. ábra: Preah Vihear zónái a nevezési dokumentumban
Figure 5: Zoning of Preah Vihear in the nomination file

Forrás: RDC 2008
Source: RDC 2008

Ekkor, 2008-ban Thaiföld három kulturális és két természeti helyszínnel szerepelt a listán, míg Kambodzsa egyetlen helyszínnel, Angkorral (UNESCO 2014a és UNESCO 2014b alapján). Ebből az a következtetés vonható le, hogy nem a világörökségi helyszín hovatartozása, vagy a listázott helyszínek száma körüli rivalizálás lehetett Thaiföld ellenkezésének oka, hanem a történelmi örökség és a hely kivételes, szimbolikus jellege.

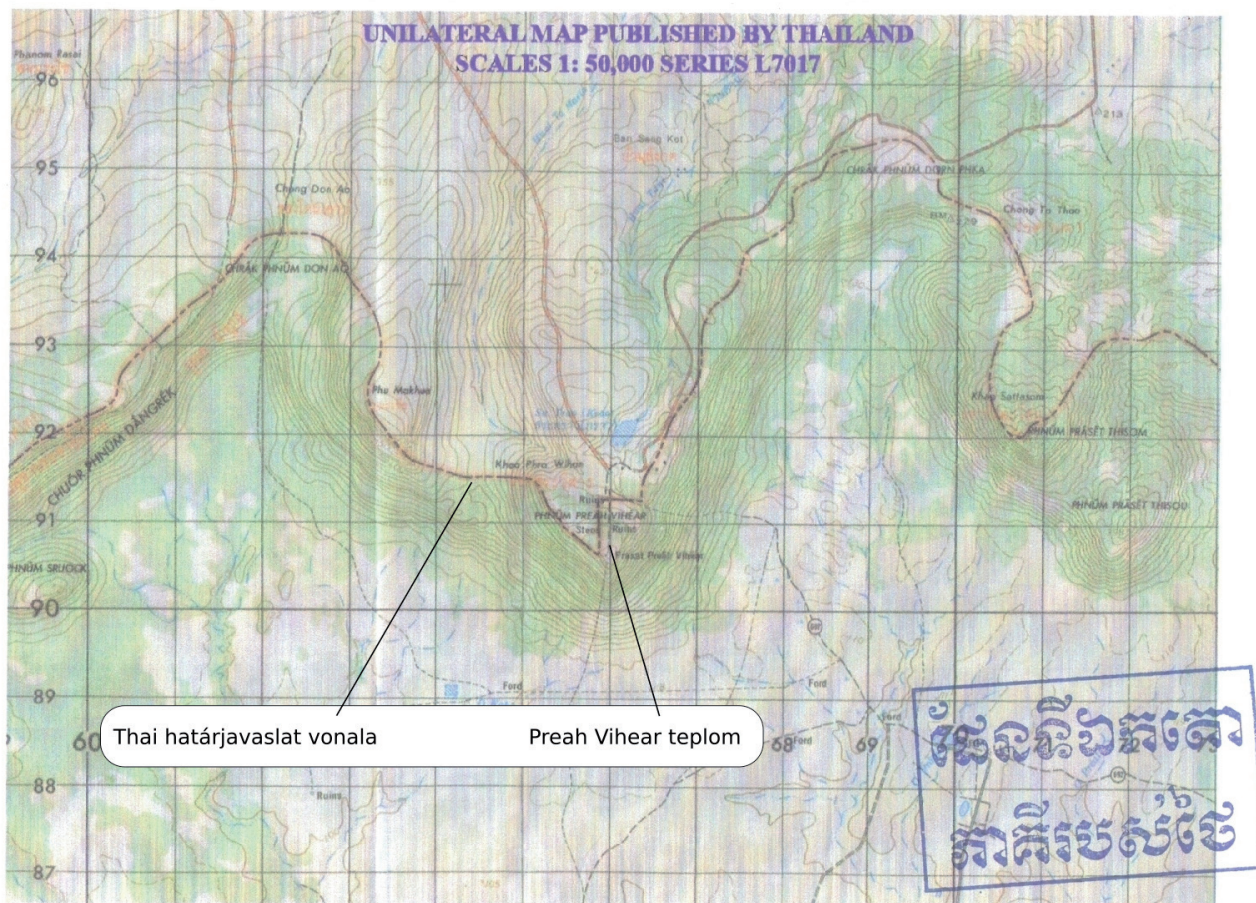
Érdeemes megjegyezni, hogy ugyanekkor már 31 határon átnyúló, tehát több részes állam által együtt nevezett világörökségi helyszín is létezett, így erre is lett volna lehetőség a részes államok megfelelő együttműködésével. Ehhez a politikai, illetve az ezt mozgató belső feltételek egyik országban sem voltak adottak.

⁴ Limite frontière: Carte „Dangrek”, échelle 1:200 000 de la Commission de Délimitation Franco-Siamoise

THAIFÖLD ÁLLÁSPONTJA

A thai fél az 1962-es ítéletnek a templom hovatartozására vonatkozó végzését, valamint a delimitációra vonatkozó megállapodást ötvözve egy érdekes elképzelést tett magáévá (6. ábra).

6. ábra: Thaiföld egyoldalú álláspontjának térképi ábrázolása
Figure 6: Map representing the unilateral standpoint of Thailand

Forrás: ICJ 2012 p. 31
Source: ICJ 2012 p. 31

Ezen látható, hogy Preah Vihear Thaiföld szerint is kambodzsai területen van. A Preah Vihear templomának területéhez igazított határ derékszögű törése világosan jelzi, hogy a korábbi ítélethez is igazodnának ugyan, de ezen kívül az orográfikus határt követik.

A terepviszonyok szemrevételezésével megállapítható, hogy a thai követelés Preah Vihear templomának látogathatóságát turisztikailag nagyon megnehezíti, sőt ellehetetleníti. Aránytalan infrastrukturális és más fejlesztési beruházásokat követelne Kambodzsától a szervezett és tömeges turizmusra való alkalmassá tétel, tekintettel a meredek emelkedőre. A határvonal közvetlenül a templom mellé helyezése távol áll minden életszerűségtől. Sokkal inkább mutat a konfliktus konzerválása, mint megoldása irányába.

A FEGYVERES KONFLIKTUS

A thai verziójú térkép ismeretében képzelhető el jól a helyzet feszültsége. Egymástól karnyújtásnyi távolságra kézfegyverekkel fiatal sorkatonák, saját hadseregük által befolyásolva és kellően hangolva néztek farkasszemet éveken át. Évszázados nemzeti érdekek védelmezőiként léphettek fel. Az ebből a helyzetből kipattanó szórványos lövöldözések, azok időben elhúzódó természete miatt nevezhető a helyzet alacsony intenzitású konfliktusnak.

Az alacsony intenzitású konfliktus létrejöttének feltételei közé sorolhatjuk, hogy a kérdéses helyszín stratégiai jelentéktelen, értékelhető közlekedési, kereskedelmi potenciálja útvonalként az érintett országok számára nincs. Preah Vihear ugyanakkor erős szimbolikus jelentőséggel bír. A csak szimbolikus jelentés okán az érintett országok mindennapi életére nincs valódi hatással egy ilyen konfliktus. Valódi hatás alatt azt értjük, amikor a mindennapi élet gazdasági vagy biztonsági szempontból ellehetetlenülne regionálisan vagy országosan.

A fegyveres konfliktus mérlege 2008-tól 2010 júniusáig 36 katona és 5 civil halott, valamint 200-nál több sérült volt.

A fellángolások időpontjai⁵: 2008⁶ október, 2009⁷ április, 2010 január, április és június. 2011-ben⁸ még erősebb tűzharc volt, február 4 és 7 között újabb 8 fő esett áldozatul. 2011. április 22-én⁹ és későbbi időpontokban is újabb tűzharcok történtek.

ELTÉRŐ MEGOLDÁSI STRATÉGIÁK

Ha feltételezzük, hogy a két ország 2008-tól kezdődően valóban meg akarta oldani a konfliktust és eszerint vizsgáljuk a továbbiakban az eseményeket, akkor azt találjuk, hogy egészen más megoldási stratégiához nyúltak.

Az 1962-es végzés birtokában Kambodzsa egy újabb hágai beadványon kívül (lásd később) az ENSZ¹⁰ és ASEAN felé is fordult. Mivel a nemzetközi jogi pályán Thaiföld 1962 óta megalapozottan érezhette magát hátrányban, elsősorban a szuverén államok általi kétoldalú, tárgyalásos megoldást sürgette. 2008 után a világörökségi státusz is bevethető volt a diplomáciában az UNESCO és más nemzetközi műemlékvédelmi fórumok előtt.

⁵ „*Thailand Cambodian clashes: timeline*”, The Telegraph, 2011. február 7., elérve: 2014. szeptember 2., <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/cambodia/8308298/Thailand-Cambodian-clashes-timeline.html>.

⁶ Seth Mydans, „*2 Killed on Thai-Cambodian Border*”, NY Times, 2008. Október 15., elérve: 2014. szeptember 10., <http://www.nytimes.com/2008/10/16/world/asia/16cambo.html>.

⁷ AP hírügynökség, „*Cambodia: Fighting With Thais*”, NY Times, 2009 április 3., elérve: 2014. szeptember 10., <http://www.nytimes.com/2009/04/04/world/asia/04briefs-Cambodia.html>.

⁸ AP hírügynökség, „*Cambodia Battles Thai Forces*”, NY Times, 2011 február 4., elérve: 2014. szeptember 9., <http://www.nytimes.com/2011/02/05/world/asia/05briefs-Cambodia.html>.

⁹ AP hírügynökség, „*Thailand: Clash Between Thai and Cambodian Forces*”, NY Times, 2011. április 21., elérve: 2014. szeptember 9., <http://www.nytimes.com/2011/04/22/world/asia/22briefs-ART-Thailand.html>. Továbbá: Reuters hírügynökség, „*Cambodia and Thailand Extend Battle*”, NY Times, 2011. április 23., elérve 2014. szeptember 9., <http://www.nytimes.com/2011/04/24/world/asia/24temple.html>

¹⁰ Seth Mydans, „*Cambodia Asks U.N. to Act Amid Clashes With Thailand*”, NY Times, 2011. február 6., elérve: 2014. szeptember 8., <http://www.nytimes.com/2011/02/07/world/asia/07thailand.html>. Továbbá: Seth Mydans, „*Cambodia Asks U.N. to Intervene in Clash With Thailand*”, NY Times, 2011. február 8., elérve: 2014. szeptember 8., <http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?res=9F0DE2DD1330F93BA35751C0A9679D8B63>.

A 2011 februári fellángolást követően az ENSZ BT előtt Kambodzsa végleges tűzszüneti felszólításig tudta vinni az ügyet¹¹. Tanulságos mozzanat volt a határvita ASEAN elé utalása, aminek Kambodzsa és Thaiföld is tagja¹². Míg az ENSZ BT a vétók mellett lényegében többségi határozatot hozó testület, illetve a nyugati típusú demokráciákban a többségi döntési mechanizmusok az általánosak, az ASEAN konszenzuális döntések mentén működik. Ez azt jelenti, hogy az ASEAN tagországok nem hoznak másra kötelező többségi döntéseket, egészen a teljes megegyezésig tárgyalnak. Ez az „ASEAN way”. Az ASEAN működéséből következően – ma már tudjuk - megoldás nem születhetett, bár jelentős számú tárgyalás és egyeztetés is volt ASEAN közvetítéssel. Ilyen volt például 2011-ben az ASEAN saját kezdeményezése indonéz megfigyelők kirendelésével¹³ és tűzszüneti felszólítással. Mivel maga az ENSZ BT is kérte az ASEAN segítségét a konfliktus rendezésében, az ASEAN történetének ez az első ilyen jellegű mediációs kísérlete volt¹⁴.

2011-ben a kialakult helyzetre tekintettel, illetve erre való hivatkozással Kambodzsa újabb beadvánnyal élt a Nemzetközi Bíróság felé. Ebben az 1962-es határozat értelmezését kérte. Erre első lépésként, már 2011 júliusában a nemzetközi bíróság (ICJ 2011) előzetes rendelkezésében 17,3 km² demilitarizált zóna kijelöléséről határozott és ennek tiszteletben tartását rendelte el a felek számára¹⁵. A terület háborítatlan használatának biztosítását írta elő Kambodzsa javára. Ez kis késlekedéssel, később részletezett belpolitikai okok miatt már végrehajtásra került.

A demilitarizált zóna (7. ábra) egyébként biztonsági szempontból, érthetően, a Preah Viheartól nyugatra található magaslatot is tartalmazta, mivel innen a Preah Vihear fokozottan fenyegethető. Bár a térkép a vitatott határvonalat nem jelöli, összevetve a korábbiakkal megállapítható, hogy a magaslat katonai kiürítésével Kambodzsa stratégiaileg – a terepi adottságok miatt – hátrányosabb helyzetbe került, miközben a döntés lényegében az ő javára történt.

¹¹ „Security Council urges permanent ceasefire after recent Thai-Cambodia clashes”, UN News Centre, 2011. február 14., elérve: 2014. szeptember 4., <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=37528>.

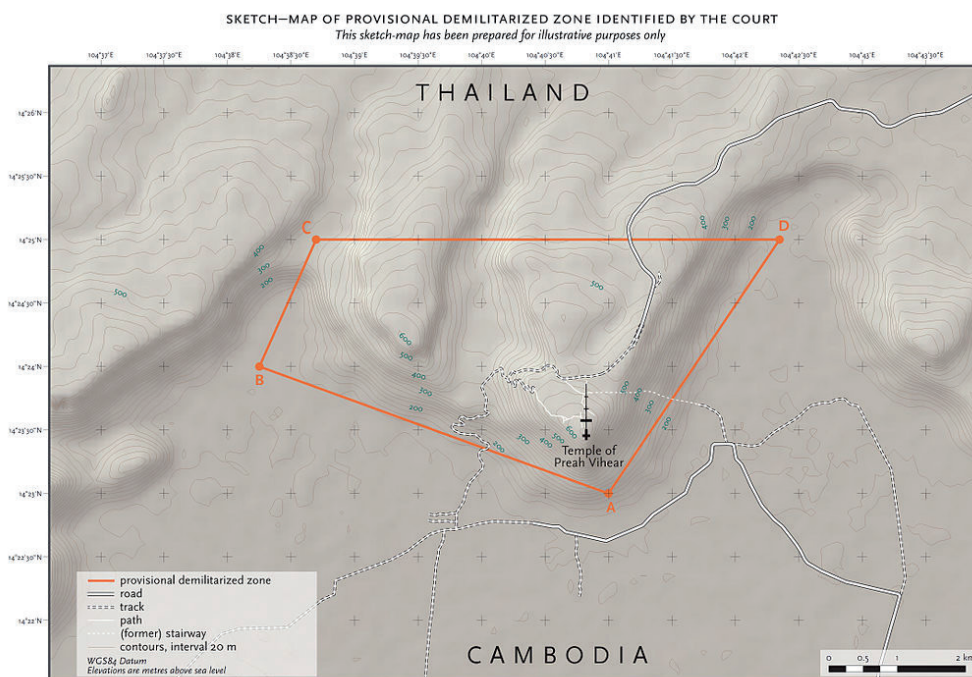
¹² Sujane Kamparit, „A Mediator Named ASEAN: Lessons from Preah Vihear”, Reporting Asean, 2013. január 11., elérve: 2014. szeptember 5., <http://www.aseannews.net/a-mediator-named-asean-lessons-from-preah-vihear/>

¹³ Clifford McCoy, „ASEAN flexes meditating muscle”, Asia Times Online, 2011. március 1., elérve: 2014. szeptember 5., http://www.atimes.com/atimes/Southeast_Asia/MC01Ae01.html.

¹⁴ ASEAN, „Historic Firsts: ASEAN Efforts on Cambodian-Thai Conflict Endorsed by UNSC”, Asean Secretariat News, 2011 február 21., elérve: 2014. szeptember 6., <http://www.asean.org/news/asean-secretariat-news/item/historic-firsts-asean-efforts-on-cambodian-thai-conflict-endorsed-by-unsc>.

¹⁵ Thomas Fuller, „Court Orders Thailand and Cambodia to Withdraw from Disputed Temple”, NY Times, 2011. július 18., elérve: 2014. szeptember 17., <http://www.nytimes.com/2011/07/19/world/asia/19briefs-Thailand.html>

7. ábra: A 2011-ben meghatározott demilitarizált zóna térképe
 Figure 7: Map of demilitarized zone defined in 2011

Forrás: ICJ 2011
 Source: ICJ 2011

A VITA EGY MÁSIK OLVASATA

A határvita legújabb kori eseményei által egy demarkációs hiányból levezethető és történelmileg örökölt határvitára volt rálátásunk, ami a világörökségi nevezéssel lángolt fel újra. A politikai elemzők és kutatók azonban a konfliktus egy másik rétegére is rávilágítanak (BUSS, A. 2010, WAGENER, M. 2011). Ennek lényege pedig az, hogy Preah Vihear tökéletes szimbóluma a két ország történelmi korokban gyökerező viszonyának, vagy, ha úgy tetszik, sérelmeinek.

Kambodzsa angkor korabeli virágzását (9-12. század) a sziámi előretörést követően az Ayutthaya királyság létrejötte törte meg. 1431-ben elfoglalták Angkort is. A jelen tanulmány elején is bemutatott francia előretörés szorította vissza a Sziámi Királyságot a Dangrektől északra ezen a területen. Ezt a mai thai emlékezet Kambodzsa francia segédlettel történt tényveréseként őrzi, az ő rovásukra. A mai Kambodzsa és Thaiföld tehát közös történelmük során többször is egymás rovására terjeszkedtek (KÁDAS Cs. 2009). Ezeken a földrajzi területeken jelentős kulturális emlékek halmozódtak fel a két ország hagyományainak ötvözeteként. Laikus európai szemlélők számára a két nép építészeti és kulturális öröksége több hasonlóságot mutat, mint eltérést.

Mindezek miatt a ma Kambodzsa területén lévő és világhírű épített műemlékek, világörökségi helyszínek egyes thaiföldi politikai irányzatokban mint thai örökség jelennek meg. Ennek kézzelfogható epizódja volt például 2003. január 29-én Suvanant Kongying¹⁶, mindkét országban ismert és nézett színésznek kijelentése. Azt mondta, hogy addig nem megy Kambodzsába, amíg Angkort

¹⁶ Suvanant Kongying, 1978-ban született thai színész, televíziós személyiség, modell és előadóművész.

vissza nem adják Thaiföldnek. A Phnom Penh-ben ennek hatására kezdődő zavargásokban a thai nagykövetség épületében és más thai érdekeltségekben is súlyos károk keletkeztek¹⁷.

A heves kambodzsai reakció mögött még az is állhat, hogy az országok mérete, gazdasági potenciálja hagyományosan jelentős különbséget mutat Thaiföld javára¹⁸. Így egyfajta kollektív „kisebbségi érzés” van jelen Kambodzsában. Ezt a rendkívül tragikus történelmi események (1975-79 a Vörös Khmer uralma) az 1980-as évekre még jobban felerősítették. A thai fél magabiztosságának pedig visszatérő eleme, hogy országuk soha nem volt gyarmat.

Ez a háttér tette alkalmassá Preah Viheart arra, hogy ezekben az években, főleg 2008-tól kezdődően mindegyik országban az irányított belpolitikai tematizálás középpontjába kerülhessen.

8. ábra: A 2008-ban kibocsátott 2000 riel-es bankjegy Preah Viheart ábrázoló oldala
Figure 8: One side of the 2000 riel banknote issued in 2008 with the picture of Preah Vihear

© Creative Commons

Kambodzsában 2008 választási év is volt. Ugyanezen év januárjában a kormány az új kibocsátású 2000 riel-es bankjegyre Preah Vihear egyik *gópuráját* nyomtatta (8. ábra). 2010-re a védelmi költségvetés 274 millió USD-ra nőtt, ami a hadsereg kormány számára történő megnyerésének jó eszköze bárhol a világon. Az uralkodó politikai elit számára a kérdés napirenden tartása a khmer kultúra védelmezője szerepének felvételét tette lehetővé. A nemzeti érzelmekre alapozott konfliktusképzés alkalmas volt arra is, hogy elfedje a Vörös Khmer vezetőinek lassú perét vagy a 2009-re megtorpanó GDP növekedést¹⁹. Még nagyobb távlatban gondolkodva, a 2011-es észak-afrikai tavaszi események elfedésére is alkalmas volt. 2011-ben került sor khmer oldalon a Preah Vihear körüli tízezres kitelepítésre²⁰ is, ami a nemzetközi bíróságnak is szóló demonstráció lehetett.

2008-tól természetesen a thaiföldi belpolitika is megtalálta a maga kapaszkodóit a Preah Vihear konfliktusban. Míg a vörös ingeseknek hagyományosan jó kapcsolatuk volt az évtizedes kambodzsai vezető elittel, a sárga ingesekről ez nem volt elmondható. Ez a dinamika határozta meg a konfliktus Thaiföldön belüli megjelenését ezekben az években. Míg Samak Sundaravej²¹ (†2009) miniszterelnök és az őt követő Somchai Wongsawat²² alatt nem kapott erőre a konfliktus, a sárga inges hatalomátvétel után (2008 december), Abhisit Vejjajiva²³ beiktatásával a thaiföldi belpolitika is zászlajára tűzte a kér-

¹⁷ „Cambodian ‚incompetence’ in anti-Thai riots”, CNN.com, 2011. február 3., elérve: 2014. szeptember 15., <http://edition.cnn.com/2003/WORLD/asiapcf/southeast/02/03/thai.cambodia/>

¹⁸ Világbank, IISS 2011: 229, 275. 2010-ben a két ország adatai (Kambodzsai elől) terület 181 035 km² / 513 120 km², népesség 14,14 millió / 69,12 millió, GDP 11. 242 milliárd USD / 318. 522 milliárd USD, katonai költségvetés 274 millió USD / 4. 81 milliárd USD, fegyveres erők 124 300 / 305 860 fő.

¹⁹ Világbank, „Cambodia GDP (current US\$)”, folyamatosan közzétéve, elérve: 2014.09.22., <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD/countries/KH?display=graph>.

²⁰ Seth Mydans, „Cambodians Are Evacuated in Temple Feud With Thais”, NY Times, 2011. február 7., elérve: 2014. szeptember 22., <http://www.nytimes.com/2011/02/08/world/asia/08thailand.html>.

²¹ Thaiföld miniszterelnöke 2008. január 29-től 2008. szeptember 9-ig.

²² Thaiföld miniszterelnöke 2008. szeptember 18-tól 2008. december 2-ig.

²³ Thaiföld miniszterelnöke 2008. december 7-től 2011. augusztus 5-ig.

dést, felbukkant a politikai közbeszédben a Kambodzsával 2000-ben aláírt Egyetértési Megállapodás (Mou), de még a Világörökség Konvenció relativizálása is. A Preah Vihear kérdés ezáltal Thaiföldön a politikai törésvonalak, a hovatarozás egyik azonosító momentumává vált. Ugyanazon okoknál fogva, mint Kambodzsában, a nemzeti érzelmekre ható, jól kommunikálható hívó szóvá vált.

2009-ben Thaiföldön a tematizálásba illő belpolitikai esemény volt Sisaket tartomány időközi választása – ez a Preah Vihear határszakaszát magában foglaló közigazgatási egység a thai oldalon. Az időközi választások ellenzéki sikert hoztak, nem kis részben Preah Vihear kérdésének köszönhetően²⁴.

Preah Vihear thaiföldi belpolitikai megjelenése a hatalomváltó elitek kétoldalú²⁵csatájánál is színesebb volt. Az alkotmányba még 2007-ben bekerült, hogy területi változással járó nemzetközi szerződést a nemzetgyűlésnek kell jóváhagynia²⁶. Ez azt jelenti, hogy az éppen többséget adó pártnak a thaiföldi politikai rendszerben volt egyfajta belső vétója, míg Kambodzsában Hun Sennek²⁷ a Preah Vihearral kapcsolatos lépései során ezzel nem kellett számolnia. Ugyancsak Thaiföldön az ASEAN megfigyelők delegálására vonatkozó kezdeményezése idején a fegyveres erők működtek belső vétóként. A hadsereg vezetői nyilatkozataikban szembehelyezkedhettek²⁸ a kormánnyal a megfigyelők elfogadásának kérdésében és ragaszkodtak a bilaterális tárgyalásokhoz, harmadik fél bevonása nélkül²⁹. Ezzel a hadsereg is saját, nemzeti védelmező szerepet alkotott a maga számára, saját politikai marketingjének részeként.

A 2011-es nemzetközi bírósági ideiglenes rendelkező határozat Thaiföldön választások utáni időpontra esett. Az ügyvezető miniszterelnök a döntés rájuk nézve vesztes határozatot, politikailag rá nézve negatívan értékelhető hatása miatt nem hajtotta végre. A végrehajtás elhalasztását saját ügyvezető státuszával indokolta.

A kormányváltás után Yingluck Sinawatra³⁰ miniszterelnök azonban már végrehajtotta a rendelkezést és kambodzsai látogatással erősítette a két ország kapcsolatát, valamint a konfliktus rendezését. Természetesen, tekintettel a várható thaiföldi belpolitikai hatásokra, Y. Sinawatra a Preah Vihearra vonatkozó együttműködés mellett a 4,6 négyzetkilométeres területi követelés megerősítését és egy 2001-es tengeri határ újratárgyalását is napirenden tartotta.

Általánosságban szemlélve a határvita Kambodzsa számára kedvezőbb végkifejletét prognosztizálta az a tény, hogy a kambodzsai kormány, illetve Hun Sen mint államférfi mozgástere tágabb, stabil berendezkedésének köszönhetően hosszabb távon, konzisztens stratégia mellett építkezhet. Eközben Thaiföld lépései a belpolitika változékonysága miatt hektikusabbak voltak és így csekélyebb eredménnyel kecsegtettek.

²⁴ „Thailand: Emblematic Victories”, Analysis by Stratfor Global Intelligence, 2009 június 29., elérve: 2014. október 2., <https://www.stratfor.com/analysis/thailand-emblematic-victories>

²⁵ Thomas Fuller, „Thai Leader Under Fire Before Confidence Vote”, NY Times, 2008. június 26., elérve: 2014. október 2., http://www.nytimes.com/2008/06/26/world/asia/26thailand.html?_r=1&

²⁶ Constitution of the Kingdom of Thailand, approved by referendum 19 August 2007, Section 190. paragraph 2.

²⁷ Kambodzsa miniszterelnöke 1998. november 30. óta.

²⁸ Például: Supreme Commander Gen Songkitti Jaggabatar

²⁹ Cheang Sokha, „Delegation off for Indonesia”, Phnom Penh Post, 2011. április 7., elérve: 2014. szeptember 22., <http://www.phnompenhpost.com/national/delegation-indonesia>

³⁰ Thaiföld miniszterelnöke 2011. augusztus 5-től 2014. május 7-ig.

A RENDEZÉS ÁLLÁSA NAPJAINKIG

A 2011-es, értelmezést kérő beadvány eredményeként a Nemzetközi Bíróság 2013-ban hozott ítéletet³¹. A legfontosabb kérdésre, miszerint az 1962-es határozatban mit jelent a „templom és környezete”³², válasz született. A válasz értelmében – nem szó szerinti idézet – Preah Vihear környezetének tekinthető a templomot magán hordozó hegyfok (egésze).

Ez földrajzilag egyébként a 20. század eleji térképen ábrázolt határvonalhoz közelítő határozat. Sajnos ez az ítélet sem rendelkezik pontos határvonalról, mivel a Nemzetközi Bíróságnak nincs ezt megalapozó bizonyítéka továbbra sem. Így az érintett országok feladata továbbra is a hely jelentőségéhez illeszkedő, annak megfelelő részletességű és pontosságú delimitáció és demarkáció végrehajtása.

Jelen kézirat lezárásakor (2016. március) az utolsó hír, hogy Kambodzsa lehetővé tenné a közvetlen látogatást thai oldalról is Preah Vihearnál, mindezt a jó diplomáciai kapcsolatokra tekintettel³³. Ez pedig mindenképpen pozitív fejlemény, tekintve, hogy a rendezést elősegítő határozat már több, mint két éves. Ezzel ellentétes hang a kambodzsai turisztikai lobbival hallatszik, ami joggal félti a Preah Vihear melletti árushelyeiket a thai kereskedőktől, ha onnan is megindul a forgalom.

ÖSSZEFOGLALÁS

Az államhatárok történeti fejlődése az egész világon központi kérdés, az országok és belpolitikájuk kitüntetett témája. Preah Vihear esetében a határkonfliktus sarokpontja egy épített kulturális emlék. Olyan szimbólum ez, amit a 21. század elején a modern, kommunikációra erősen építő belpolitika mindkét országban eredményesen tudott felhasználni saját céljai érdekében. A konfliktus alkalmas volt a változékony, vagy éppen stabilan berendezkedett politikai csoportok számára a szavazók, vagy éppen a zavargással teret nyelő politikai mozgalmak előtti önmeghatározásra. Mindehhez elég volt egy száz évvel korábbi tökéletlen, be nem fejezett határkijelölés.

A Preah Vihear határkonfliktus elhúzódásában szerepet játszott annak szimbolikus természete, valamint az is, hogy nem kapcsolódott hozzá erős gazdasági vagy katonai stratégiai érdek. A múlt földrajztudósai és mérnökei így egy tökéletes politikai objektumot kreáltak a 21. század számára.

Tekintettel arra, hogy a demarkáció a ma elvárható műszaki színvonalon még befejezetlen, valószínűsíthető, hogy Preah Vihear máskor is előkerül bármelyik ország belpolitikai programjában, amire a másik fél is megfelelően fog reagálni. Ugyanakkor a nemzetközi bírósági határozatok alapján remélhető, hogy erődemonstráción túlmutatató fegyveres konfliktussal már nem kell számolni.

Kuszinger Róbert, PhD-hallgató, Pécsi Tudományegyetem Földtudományok Doktori Iskola (kuszinger@giscom.hu)

³¹ Hazai vonatkozás és érdekes egybeesés, hogy abban az időszakban, ami az 1962-es ítélet értelmezésével telt a Bíróságon (2011-2013), az UNESCO közgyűlésének (Általános Konferencia) Magyarország adta az elnökét Bogyay Katalin személyében. Ő maga a szervezők meghívására 2013-ban részt vett a Világörökség Bizottság 37. ülésén Phnom Penh-ben amikor a testületben éppen a kambodzsai elnökség időszaka tartott, Dr. Sok An miniszterelnök-helyettes elnökletével. A magyar diplomata tevékenységét Kambodzsa magas állami kitüntetéssel ismerte el a kultúra területén megvalósított erőfeszítéseikért (*Grand Cross of the Order of Sahametrei by King Norodom Sihamoni of Cambodia for intercultural cooperation*).

³² Eredetiben: „and its surroundings”

³³ Wassana Nanuam, „Cambodia mulls Preah Vihear access from Thailand”, Bangkok Post, 2016. március 24., elérve: 2016. március 28., <http://www.bangkokpost.com/news/security/909368/cambodia-mulls-preah-vihear-access-from-thailand>

FELHASZNÁLT IRODALOM

- BUSS, A. 2010: The Preah Vihear Case and Regional Customary Law. In: *Chinese Journal of International Law* vol. 9 no. 1. Advance Access publication, pp. 111–126.
- ICJ 1961: Case concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand), Preliminary Objections, Judgment of 26 May 1961. In: *I.C.J. Reports*, International Court of Justice, The Hague, Netherlands, 1961.
- ICJ 1962: Case concerning the temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand). Volume I Application, Pleadings. International Court of Justice, The Hague, Netherlands, 1962.
- ICJ 2011: Request for interpretation of the judgment of 15 June 1962 in the case concerning the temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand). Request for the indication of provisional measures. Order, Judgment of 18 July 2011. International Court of Justice, The Hague, Netherlands, 2011.
- ICJ 2012: Case concerning the request for interpretation of the judgment of 15 June 1962 in the case concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand). Response of the Kingdom of Cambodia. Volume I. 8 March 2012. International Court of Justice, The Hague, Netherlands, 2012.
- ICJ 2013: Request for interpretation of the judgment of 15 June 1962 in the case concerning the temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand). Summary of the Judgment of 11 November 2013. International Court of Justice, The Hague, Netherlands, 2013.
- KÁDAS Cs. 2009: Preah Vihear fegyverben – Thaiföld és Kambodzsa kiújult határvitáinak háttere. In: *XXI. Század – Tudományos Közlemények 2009/22. Doktorok és Doktoranduszok*. Általános Vállalkozási Főiskola, Budapest, pp. 25-43.
- RDC 2008: Le site sacré du temple de Preah Vihear, Demande d'inscription sur la Liste du Patrimoine Mondial. Commission Nationale du Cambodge pour l'UNESCO, Royaume de Cambodge. Phnom Penh, Kambodzsai Királyság, 2008.
- SUBA J. 2002: A politikai földrajz történetileg változó államhatár-elmélete. In: *Geodézia és Kartográfia* vol 54. no. 6. Szerk.: Dr. Riegler Péter, Magyar Földmérési, Térképészeti és Távérzékelési Társaság, pp. 14–19.
- UNESCO 2014a: World Heritage List. <http://whc.unesco.org/en/list/> Accessed: September, 2014. Paris, France.
- UNESCO 2014b: World Heritage List Statistics. <http://whc.unesco.org/en/list/stat/> Accessed: September, 2014. Paris, France.
- WAGENER, M. 2011: Lessons from Preah Vihear: Thailand, Cambodia, and the Nature of Low-Intensity Border Conflicts“. In: *Journal of Current Southeast Asian Affairs* 3. German Institute of Global and Area Studies, Institute of Asian Studies and Hamburg University Press, pp. 27–59.
- WHC 2008: Examination of Nominations - Sacred Site of the Temple of Preah Vihear (CAMBODIA). *Decision: 32 COM 8B.102*. UNESCO, World Heritage Committee, Paris.

